

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

De invloed van familie op het starten van een nieuwe onderneming

Lien Bogaerts

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting ondernemerschap en management

PROMOTOR :

Prof. dr. Pieter VANDEKERKHOF

BEGELEIDER :

De heer Maarten COLSON

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2019

2020

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

De invloed van familie op het starten van een nieuwe onderneming

Lien Bogaerts

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting ondernemerschap en management

PROMOTOR :

Prof. dr. Pieter VANDEKERKHOF

BEGELEIDER :

De heer Maarten COLSON

Belangrijke mededeling

Deze masterproef werd geschreven tijdens de COVID-19 crisis in 2020. Deze wereldwijde gezondheids crisis heeft een impact gehad op het schrijf- en verwerkingsproces, de onderzoekshandelingen en de onderzoeksresultaten die aan de basis liggen van dit werkstuk. De impact van de crisis is voornamelijk terug te vinden in de dataverzameling.

Woord vooraf

Deze thesis vormt het sluitstuk van mijn masteropleiding Handelswetenschappen aan de Universiteit Hasselt. Het schrijven van dit werkstuk zou niet mogelijk zijn geweest zonder de hulp en steun van een aantal personen. Vervolgens zou ik deze personen dan ook graag willen bedanken.

Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn promotor, Prof. dr. Pieter Vandekerkhof voor zijn deskundige begeleiding en opbouwende feedback. Niet alleen gaf hij mij de mogelijkheid om een interessant en vernieuwend onderwerp van naderbij te bestuderen, ook stond zijn mailbox altijd open voor vragen. Zonder zijn hulp zou dit eindwerk niet geëindigd zijn zoals u het nu kunt raadplegen. Prof. dr. Vandekerkhof zijn passie in het vakgebied was van onschatbare waarde bij het afsluiten van deze thesis. Verder gaat er een dankwoord uit naar De Heer Maarten Colson voor zijn begeleiding in het opstellen en rondsturen van de vragenlijsten. Ook hij heeft ervoor gezorgd dat deze thesis in zijn huidige staat tot stand is gebracht, waarvoor dank.

Daarnaast bedank ik alle respondenten die de moeite hebben gedaan om de vragenlijsten op een betrouwbare wijze in te vullen. Door hun tijd en medewerking heb ik deze thesis tot een goed einde kunnen brengen.

Vervolgens betuig ik mijn grootste dank aan mijn ouders die het mij mogelijk gemaakt hebben deze opleiding te volgen en mij te ondersteunen in de moeilijke tijden die een masterthesis soms met zich meebrengt. Niet alleen mijn ouders, maar ook mijn vriend en vriendinnen wil ik bedanken voor de ondersteuning en het geduld dat zij het afgelopen academiejaar getoond hebben. Zij zorgden voor de nodige ontspanning maar ook voor motivatie om door te zetten wanneer het wat minder ging. Daarnaast hebben zij ook een steentje bijgedragen aan dit onderzoek door de vragenlijst in te vullen en te verspreiden.

Ik hoop dat dit onderzoek u evenzeer zal boeien als het mezelf geboeid heeft en dat het de nodige inzichten levert.

Lien Bogaerts
Hasselt, juni 2020

Samenvatting

Het is vandaag de dag haast onmogelijk een krant te openen zonder geconfronteerd te worden met de economische groei in ons land. Om deze groei te stimuleren, is er de absolute noodzaak dat er regelmatig nieuwe ondernemingen uit de grond gestampt worden. Hierom is het belangrijk een inzicht te verwerven in de factoren die individuen ertoe aanzetten een eigen zaak te starten. Tegenwoordig is er reeds een groeiende hoeveelheid wetenschappelijke literatuur aanwezig die stelt dat intenties hierbij een relevante rol spelen. Bovendien is er in deze voorgaande studies onderzocht welke impact de familie dan heeft op de ondernemende intenties van een individu. De basisredenering is dat familie, en dan vooral de ouders, een enorme impact uitoefenen op de keuze van hun kind een eigen onderneming te starten. Onderzoek toont aan dat ouders met een ondernemende achtergrond de grootste invloed uitoefenen. Er is echter nog weinig onderzoek verricht naar andere ouderlijke kenmerken, die de keuze van hun kind om een eigen onderneming te starten, beïnvloeden. De mate van ondernemingservaring, eventueel faillissement en het opleidingsniveau van de ouders vormen daarom de focus van dit onderzoek.

De algemene onderzoeksvraag van deze masterthesis luidt dan ook als volgt: "Welke rol spelen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau van de ouders in de beslissing van hun kind om een eigen onderneming te starten?". Op deze vraag werd getracht een antwoord te vinden aan de hand van twee vragenlijsten, één voor de ouders en één voor hun kind. In totaal werden er 102 gezinnen bevroegd.

Uit onze resultaten blijkt dat ondernemingservaring een positief effect heeft op de ondernemende intenties van het kind, terwijl faillissement en opleidingsniveau een negatief effect hebben. We kunnen met andere woorden stellen dat hoe langer de ouders ervaring hebben in het ondernemen, hoe groter de kans wordt dat het kind in de toekomst zelf een onderneming gaat starten. De simpele verklaring hiervoor is dat de ouders op deze manier meer ervaring kunnen overdragen aan hun kinderen. Wanneer de ouders ooit een faillissement ondergaan hebben, zal dit echter een negatief effect hebben op de ondernemende intenties van het kind. De reden hiervoor ligt mogelijks in het feit dat ondernemen als minder aantrekkelijk en minder haalbaar beschouwd wordt. Verder zal een individu minder snel een eigen onderneming starten wanneer zijn of haar ouders een hoog opleidingsniveau hebben. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat ouders met een hoog opleidingsniveau hoge verwachtingen hebben van hun kinderen, waardoor zij geen risico's durven te nemen een falende onderneming te starten. Het is immers ook mogelijk dat hoogopgeleide ouders zich meer bewust zijn van de risico's van ondernemen en dit overdragen naar hun kinderen.

Bovendien werd er in deze studie onderzocht of de persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole van het kind tussenliggende factoren zouden kunnen zijn. Persoonlijke attitude verwijst hierbij naar de mate waarin iemand gunstig of ongunstig staat ten opzichte van een bepaald gedrag, subjectieve norm verwijst naar de waargenomen sociale druk om het gedrag uit te oefenen en waargenomen gedragscontrole verwijst naar de moeilijkheid van het uitvoeren van het gedrag (Ajzen, 1991). Uit het onderzoek van Ajzen (1991) is gebleken dat bovengenoemde factoren allen een positief effect hebben op de ondernemende intenties. Concreet betekent dit dat wanneer een individu gunstiger staat ten opzichte van ondernemerschap, het gevoel heeft dat anderen hun beslissing goedkeuren en

geloven dat ze een onderneming kunnen starten, de intenties om te ondernemen zullen vergroten.

Uit onze resultaten blijkt dat de relaties tussen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau van de ouders enerzijds en de ondernemende intenties van het kind anderzijds enkel verlopen via de persoonlijke attitudes van het kind. Dit betekent dat hoe langer de ouders al ervaring hebben in het ondernemen, hoe gunstiger de houding van het kind zal zijn ten opzichte van ondernemerschap. Kinderen krijgen hierdoor namelijk het gevoel dat een onderneming niet altijd gedoemd is om te mislukken en hoe langer de ouders een bedrijf hebben, hoe meer het kind in contact komt met de voordelen ervan. Daarnaast is het zo dat ouders die reeds een faillissement ondergaan hebben, ervoor zorgen dat hun kind ongunstiger staat ten opzichte van het starten van een eigen onderneming. Logischerwijs komt dit doordat kinderen ondernemerschap hierdoor als minder aantrekkelijk beschouwen. Tot slot is gebleken dat hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders is, hoe ongunstiger hun kinderen staan ten opzichte van ondernemerschap. De mogelijke verklaring hiervoor ligt opnieuw in het feit dat hoogopgeleide ouders zich meer bewust zijn over de risico's, waardoor het door de kinderen ook als onaantrekkelijk beschouwd wordt. De relaties tussen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau van de ouders op de intenties bij de kinderen verlopen echter niet of slechts gedeeltelijk via de subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole. Opmerkelijk is dat de subjectieve norm in dit onderzoek geen positief effect vertoonde op de intenties. De verklaring hiervoor is dat er een simplistische maatstaf gebruikt werd om de variabele te meten. We kunnen dus concluderen dat de impact van de afhankelijke variabelen op de onafhankelijke variabele voornamelijk te wijten is aan de persoonlijke attitude.

Verder werd er in deze studie onderzocht of het effect van ondernemingservaring en opleidingsniveau van de ouders op de intenties van hun kind beïnvloed werd door het aantal broers en zussen dat het kind heeft. Onderzoek van Aldrich & Cliff (2003) veronderstelt namelijk dat hoe groter het gezin is, hoe kleiner de ondernemende intenties zijn. De mogelijke reden hiervoor is dat ouders in grotere gezinnen financieel verantwoordelijk zijn voor meer personen en omdat er zo meer mensen zijn die je ervan kunnen weerhouden te ondernemen. Deze veronderstelling werd in deze studie echter niet bevestigd, mogelijks omdat financiële middelen in dit onderzoek geen grote voorspeller zijn van ondernemende intenties. Deze studie heeft dus enkele onopgeloste problemen aangepakt omtrent ouderlijke kenmerken die een invloed hebben op ondernemende intenties bij hun kind, wat dan ook een bijdrage levert aan de reeds bestaande academische literatuur.

Geen enkel onderzoek loopt echter zonder beperkingen. Een grote tekortkoming van deze studie is dat er een zeer beperkt aantal respondenten in de dataset aanwezig is die ooit al eens een faillissement heeft ondergaan, waardoor de resultaten vertekend kunnen zijn. Verder is er weinig variatie in de dataset wat betreft nationaliteit en regio, doordat het grotendeel van de respondenten Belgen zijn die gedomicilieerd zijn in Limburg. Ook heeft het merendeel van de kinderen in onze dataset een universitair diploma in een economische richting, waardoor de resultaten beïnvloed kunnen worden. Tot slot werd er in deze studie, zoals eerder vermeld, een simplistische maatstaf gebruikt om de subjectieve norm te meten, waardoor er ook geen positief effect gevonden werd. Wanneer er gebruik gemaakt zou zijn van een meer complexe vorm, zouden de resultaten mogelijks anders zijn.

Voor de toekomst wordt er aangeraden de resultaten eens te testen in een andere regio, eventueel zelfs in een ander land om zo culturele verschillen te achterhalen. Daarnaast zou de invloed van faillissement verder onderzocht kunnen worden door een extra verklarende factor toe te voegen, zoals hoelang het geleden is dat de ouder failliet gegaan is. Tot slot zou het nog zeer interessant zijn andere determinanten op te nemen in deze studie om een volledig beeld te krijgen van ouderlijke kenmerken die een invloed hebben op de ondernemende intenties bij hun kinderen.

Inhoudstafel

Belangrijke mededeling

Woord vooraf

Samenvatting

1. Introductie	1
2. Theoretische achtergrond en hypotheses	2
<i>Het starten van een nieuwe onderneming</i>	<i>2</i>
<i>Factoren die een invloed kunnen hebben op het starten van een nieuwe onderneming</i>	<i>3</i>
<i>De invloed van familie op het starten van een nieuwe onderneming</i>	<i>4</i>
<i>Kenmerken van ouders die een impact kunnen hebben op het starten van een nieuwe onderneming door hun kinderen</i>	<i>5</i>
<i>De modererende rol van het aantal broers en zussen</i>	<i>9</i>
3. Methodologie	10
<i>Data set</i>	<i>10</i>
<i>Variabelen</i>	<i>11</i>
4. Resultaten	12
5. Discussie.....	18
6. Beperkingen en suggesties voor verder onderzoek.....	21
7. Conclusie	22
8. Referenties	23

Auteursrechtelijke overeenkomst

Welke rol spelen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau van de ouders in de beslissing van hun kind om een eigen onderneming te starten?

Lien Bogaerts

Onder toezicht van Prof. dr. Pieter VANDEKERKHOF en De Heer Maarten COLSON

KERNWOORDEN

Ondernemende intenties
Ondernemingservaring
Faillissement
Opleidingsniveau
Persoonlijke attitudes
Subjectieve norm
Waargenomen gedragscontrole

ABSTRACT

Het doel van deze thesis is om het effect van ondernemingservaring van de ouders, eventueel faillissement van de ouders en opleidingsniveau van de ouders op de ondernemende intenties van hun kind te bepalen. We bestuderen het effect van deze variabelen op intenties via persoonlijke attitudes, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole uit *The Theory of Planned Behavior*. Gebaseerd op een sample van 102 gezinnen vinden we dat ondernemingservaring een positief effect heeft op ondernemende intenties van het kind, terwijl faillissement en opleidingsniveau een negatief effect hebben. De relatie tussen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau enerzijds en de ondernemende intenties anderzijds worden gemedieerd door de persoonlijke attitudes.

1. Introductie

Tegenwoordig is er een groeiende hoeveelheid literatuur die stelt dat intenties een zeer belangrijke rol spelen bij de beslissing een nieuw bedrijf te starten. Een reden hiervoor is

dat ondernemerschap een relevante bijdrage levert aan het stimuleren van economische groei. Hierom is het belangrijk een inzicht te verwerven in de factoren die ondernemende intenties bij een individu kunnen vergroten (Turker & Selcuk, 2009). In voorgaande studies is er al heel wat

onderzoek verricht naar de impact die familie heeft op de ondernemende intenties. Over het algemeen hebben deze studies aangetoond dat familie een belangrijke rol speelt in de beslissing een eigen onderneming te starten (Rogoff & Heck, 2003). Eén van de belangrijkste rollen is weggelegd voor de ouders (Kirkwood, 2012). Wanneer één of beide ouders een eigen onderneming hebben, is de kans groter dat hun kinderen ook een eigen onderneming zullen starten (Fairlie & Robb, 2007). Uit vele studies blijkt dat de ondernemende achtergrond van de ouders de belangrijkste familiale voorspeller van ondernemende intenties vormt (Kirkwood, 2012; Laspita, Breugst, Heblich, & Patzelt, 2012). Daarnaast blijkt bijvoorbeeld dat individuen die de intentie hebben een onderneming te starten, dit gedrag ook sneller zullen doorvoeren wanneer hun ouders hen voldoende ondersteuning bieden, wat later in deze studie verder toegelicht zal worden (Chattopadhyay & Ghosg, 2008). Er is momenteel echter nog weinig onderzoek verricht naar andere ouderlijke kenmerken die de ondernemende intenties van hun kinderen kunnen beïnvloeden. Daarom wordt er in deze studie onderzocht hoe ondernemingservaring van de ouders, een mogelijk faillissement van de ouders, alsook het opleidingsniveau van de ouders een rol spelen in het ontwikkelen van ondernemende intenties van hun kind. Het onderzoeken van deze relaties kan interessant zijn om te achterhalen wat de achterliggende redenen zijn voor het starten van een nieuwe onderneming op familiaal vlak.

Allereerst wordt er gebruik gemaakt van een literatuurstudie, die gebruikt wordt om hypothesen op te stellen. Deze zullen getest worden aan de hand van twee verschillende

vragenlijsten, gericht aan laatstejaarsstudenten of pas afgestudeerden en hun ouders. De resultaten uit deze vragenlijsten worden meegegeven en bediscussieerd om zo een theoretische bijdrage te kunnen leveren aan de reeds bestaande academische literatuur.

2. Theoretische achtergrond en hypothesen

Het starten van een nieuwe onderneming

Het ontstaan van nieuwe ondernemingen heeft een positieve impact op de economie van een land. Zij zorgen onder andere voor een groei in de werkgelegenheid (Acs, 2006; Zanakis, Renko, & Bullough, 2012), een hoger niveau van innovatie (Giacomin et al., 2010), maatschappelijk welzijn (Steier, 2009) en ten slotte voor meer concurrentie op de markt wat leidt tot verhoogde productiviteit en uiteindelijk tot economische groei (Saviotti & Pyka, 2008).

Op basis hiervan kan worden afgeleid dat het oprichten van nieuwe bedrijven zeer belangrijk is voor het algemeen welzijn van een land.

In België werden er in het jaar 2018 maar liefst 100.113 nieuwe ondernemingen opgericht. Dat is 5.3% meer dan in 2017. Ook in 2019 leek het aantal nieuwe bedrijven steeds meer toe te nemen, tot een aantal van 119.246 (NSZ, 2019). De stijgende trend lijkt zich dus verder te zetten en dit voornamelijk in Vlaanderen, waar de stijging van nieuwe ondernemingen het meest zichtbaar is. Er wordt dan ook verondersteld dat de werkloosheid in België, en dan vooral in Vlaanderen, zal afnemen en dat de productie van goederen en diensten zal blijven toenemen (UNIZO, UCM, & Graydon, 2019).

Factoren die een invloed kunnen hebben op het starten van een nieuwe onderneming

Ondanks de hoge cijfers van nieuwe ondernemingen in België is het toch niet zo makkelijk een nieuwe onderneming te starten. Het is namelijk zo dat het slagingspercentage van nieuwe bedrijven zeer laag ligt. In België overleefden 33.29% van de nieuwe ondernemingen de eerste vijf jaren niet (UNIZO et al., 2019). De verklaring voor dit lage slagingspercentage ligt onder andere bij een gebrek aan ervaring van de startende ondernemer, de sterke concurrentie in de markt en de zwakke positie van de kleine, nieuwe onderneming (Peña, 2002). Volgens Giacomini et al. (2010) zijn er nog enkele andere factoren die mensen ervan weerhouden om een eigen onderneming te starten, waaronder het gebrek aan startkapitaal en aan formele hulp bij het starten van het bedrijf.

Ondanks deze mogelijke barrières zijn er toch verschillende factoren die een motivatie kunnen bieden aan potentiële ondernemers om toch een nieuwe onderneming te starten. Deze motivaties worden beïnvloed op meerdere niveaus, waar het individuele of persoonlijke niveau één van is (Lee, Kam Wong, Der Foo, & Leung, 2011; Liñán & Fayolle, 2015). De waarschijnlijkheid dat iemand een nieuwe onderneming zal starten in de toekomst wordt namelijk sterk beïnvloed door onder andere de ondernemende intenties van een individu (Liñán & Fayolle, 2015). Volgens "The Theory of Planned Behavior" van Ajzen (1991) zal iemand die de intentie heeft om te ondernemen ook sneller daadwerkelijk een bedrijf starten. Volgens Ajzens theorie zijn er drie belangrijke

variabelen die de sterkte van de intentie om het gedrag effectief uit te voeren, beïnvloeden (Ajzen, 1991). Deze factoren zijn: persoonlijke attitude ten opzichte van het gedrag, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Persoonlijke attitude ten opzichte van het gedrag verwijst naar de mate waarin een persoon een gunstige of een ongunstige beoordeling heeft van het gedrag in kwestie, in dit geval het opstarten van een nieuwe onderneming. De tweede factor, subjectieve norm, verwijst naar de waargenomen sociale druk om het gedrag al dan niet uit te oefenen en dus de mate waarin het gedrag wordt goedgekeurd en ondersteund. De derde en laatste factor, waargenomen gedragscontrole, staat voor de moeilijkheidsgraad van het uitvoeren van het gedrag en de mate van controle die een persoon hierover heeft. In het algemeen wordt er aangenomen dat hoe hoger er gescoord wordt op de drie eerder vernoemde factoren, hoe groter de kans dat een persoon de intentie vertoont een onderneming te starten en het gedrag ook daadwerkelijk zal stellen (Ajzen, 1991).

De ondernemende intenties worden volgens onderzoek van Liñán et al. (2015) bepaald op basis van verschillende factoren, waaronder persoonlijkheids-, demografische -en omgevingsfactoren. Voorbeelden van persoonlijkheidsfactoren die een invloed kunnen uitoefenen op het starten van een nieuwe onderneming zijn de behoefte aan prestatie, risicobereidheid en een interne locus of control. Dit is de mate waarin een individu gelooft dat hij de gebeurtenissen in zijn leven zelf onder controle heeft (Asdani & Kusmintarti, 2014). Hoe hoger men scoort op deze bovengenoemde factoren, hoe meer motivatie er zal zijn en hoe positiever de impact op het starten van een nieuwe onderneming. (Chattopadhyay & Ghosh, 2008).

Ook demografische factoren kunnen een

invloed hebben op de intentie al dan niet een onderneming te starten. Voorbeelden hiervan zijn leeftijd, geslacht, vorige werkervaringen en opleiding (Liñán & Fayolle, 2015). Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat de ondernemende intentie het hoogst is bij jonge mannen (Indarti, Rostiani, & Nastiti, 2010).

Voorbeelden van omgevingsfactoren die belangrijk zijn in de beslissing een onderneming te starten, zijn de toegang tot kapitaal, informatie en sociale netwerken die potentiële ondernemers hebben. Toegang tot kapitaal is logischerwijs heel erg belangrijk om een nieuwe onderneming te kunnen starten. Ook toegang tot informatie is cruciaal in de ontwikkeling van een nieuw bedrijf. Wanneer dezen niet aanwezig zijn, wordt de kans kleiner dat men een onderneming zal starten (Indarti et al., 2010). Ook sociale netwerken zijn een belangrijke factor. Zij bieden toegang tot verschillende soorten bronnen die nodig zijn om een bedrijf te runnen (Dyer, Nenque, & Hill, 2014). Volgens Chattopadhyay en Ghosh (2008) zijn er naast de persoonlijkheids, demografische -en omgevingsfactoren ook sociale factoren die een invloed kunnen hebben op de intentie te ondernemen. Hieronder horen bijvoorbeeld ondersteuning van anderen en rolmodellen. Deze kunnen zowel culturele als ouderlijke rolmodellen zijn. Volgens de theorie van "sociaal leren" van Bandura (1985) leren mensen door het gedrag van anderen te observeren. Potentiële ondernemers kunnen dus beïnvloed worden door de gedragingen van andere ondernemers te observeren (Mungai & Velamuri, 2011). Uit het onderzoek van Mungai en Velamuri (2011) blijkt dat ouders de belangrijkste rolmodellen vormen. Algemeen gezien kan men dus concluderen

dat een familie een sterke invloed kan uitoefenen op het al dan niet starten van een onderneming. Het is in deze studie dan ook de bedoeling om het familiale aspect verder uit te diepen.

De invloed van familie op het starten van een nieuwe onderneming

Uit onderzoek blijkt dat individuen de keuze om een eigen zaak te starten niet volledig uit zichzelf nemen. Meestal worden ze beïnvloed door mensen uit hun omgeving en is er dus sprake van een sociale druk, zoals eerder al duidelijk werd uit de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991; Aldrich & Cliff, 2003). Familie kan hierin een zeer belangrijke rol spelen (Rogoff & Heck, 2003). Hiervoor zijn er verschillende redenen terug te vinden in reeds bestaande literatuur. Een eerste belangrijke oorzaak van familiale invloed op het starten van een nieuwe onderneming is dat de familie een belangrijke bron kan zijn van financieel kapitaal (Aldrich & Cliff, 2003; Sieger & Minola, 2017). Startende ondernemers wenden zich vaak tot familieleden wanneer zij onvoldoende startkapitaal kunnen verkrijgen bij banken en dergelijke (Steier, 2009). Daarnaast kunnen familieleden ook een belangrijke bron zijn van sociaal kapitaal. Hierbij gaat het voornamelijk over het bieden van niet-financiële middelen en ondersteuning. Het is namelijk zo dat startende ondernemers zich toch laten weerhouden effectief te starten wanneer de familie hen geen of onvoldoende steun biedt. Niet-financiële middelen zijn onder andere toegang tot de markt, sociale netwerken enzoverder. Dit komt voornamelijk voor wanneer de familie zelf een ondernemende achtergrond heeft. Op deze manier zijn zij beter in staat om familieleden te helpen sociale netwerken op te bouwen, informatie te verschaffen over de markt enzoverder (Chang,

Memili, Chrisman, Kellermanns, & Chua, 2009).

Volgens Kirkwoord (2012) zijn er drie familieleden die een grotere rol spelen dan andere familieleden in de beslissing een nieuw bedrijf te starten. Deze zijn kinderen, echtgenoten en ouders. De rol van echtgenoten en kinderen zal in de deze studie echter uitgesloten worden. Er zal voornamelijk gefocust worden op de rol van ouders, omdat jonge ondernemers misschien nog niet getrouwd zijn en nog geen kinderen hebben, maar wel al sinds zeer jonge leeftijd beïnvloed worden door hun ouders.

Uit onderzoek blijkt echter dat de impact van ouders op ondernemerschap bij hun kinderen het grootst is wanneer de ouders zelf ook ondernemend zijn (Fairlie & Robb, 2007; Nowiński & Haddoud, 2019). Het is namelijk zo dat ondernemerschap bij de ouders de kans op ondernemerschap bij de kinderen verhoogt tot 60 procent (Lindquist, Sol, & Van Praag, 2012). Dit kan verklaard worden door verschillende factoren. Ten eerste kunnen ondernemende ouders hun kinderen sneller stimuleren door het aanbieden van financieel en sociaal kapitaal, zoals hierboven al werd vermeld. Maar ondernemende ouders zijn ook belangrijke aanbieders van menselijk kapitaal. (Niittykangas & Tervo, 2005). Dit zal later in deze studie verder toegelicht worden. Ten tweede kunnen ondernemende ouders fungeren als rolmodellen (Nowiński & Haddoud, 2019). Door het feit dat ouders zelf ondernemend zijn, wordt het kind bewust over het feit dat het starten van een eigen bedrijf een mogelijk alternatief is voor de traditionele werkvorm. Ook is het zo dat ouders als rolmodellen bepaalde waarden en voorkeuren meegeven aan hun kinderen,

waardoor zij sneller geneigd zijn te ondernemen. Een goed voorbeeld hiervan is autonomie. Ouders die zelfstandig zijn, zullen aan hun kinderen meegeven dat autonomie erg belangrijk is, waardoor de kinderen hier effectief ook meer waarde aan zullen hechten dan kinderen die geen ondernemende ouders hebben (Sørensen, 2007).

Hieruit wordt dus duidelijk dat of de ouders ondernemend zijn of niet een belangrijk kenmerk vormt van de ouders die een rol speelt in het starten van een nieuwe onderneming door de kinderen. Er is echter weinig onderzoek verricht naar andere kenmerken van de ouders die een impact kunnen uitoefenen op de keuze van hun kinderen om te ondernemen. Dit vormt dan ook de focus van volgend hoofdstuk.

Kenmerken van ouders die een impact kunnen hebben op het starten van een nieuwe onderneming door hun kinderen

Omdat uit bestaande literatuur blijkt dat ouders die zelf ondernemend zijn een grotere impact hebben op de intentie van hun kinderen om ook te ondernemen, zal er voornamelijk gekeken worden naar ondernemerschapsgelateerde kenmerken van de ouders. Daarnaast zal er ook naar persoonsgerelateerde kenmerken gekeken worden. Uit literatuuronderzoek is er namelijk gebleken dat er over deze twee groepen kenmerken voorlopig nog relatief weinig geweten is. Dit onderzoek tracht deze leegte in de bestaande literatuur op te vullen.

Ondernemerschapsgelateerde kenmerken. Allereerst wordt in de literatuur aangenomen dat kinderen van ondernemende ouders sneller een eigen bedrijf zullen starten wanneer de ouders hen toegang kunnen bieden tot menselijk kapitaal. Dit soort kapitaal verwijst naar de competenties, kennis, ervaringen en

vaardigheden waarover mensen kunnen bezitten (Niittykangas & Tervo, 2005). Ouders creëren menselijk kapitaal door de kennis over 'hoe zaken te doen' over te dragen naar de volgende generatie (Dyer et al., 2014). Ouders die een eigen bedrijf hebben, hebben al veel ervaring opgedaan in het ondernemen. Deze ervaring kunnen zij overdragen aan hun kinderen wanneer zij eraan denken een eigen zaak te beginnen (Niittykangas & Tervo, 2005). Ook is het zo dat kinderen die een ondernemende vader en/of moeder hebben vaak zelf al eens in het bedrijf van de ouders gewerkt hebben. Meestal gaat het dan over een familiebedrijf (Carr & Sequeira, 2007). Hierdoor verhoogt de kans dat ze zelf ook ooit een onderneming zullen starten, omdat ze zowel leren over het bedrijf, de industrie op zich, alsook over zaken doen in het algemeen (Fairlie & Robb, 2007). Uit deze informatie kan er worden afgeleid dat ervaring van de ouders wel degelijk een belangrijke factor is in de beslissing een eigen onderneming te starten. We veronderstellen dan ook dat hoe langer de ouders ervaring hebben in het ondernemen, hoe meer kans de kinderen hebben zelf een bedrijf te starten.

In bestaande literatuur is er echter nog geen verband onderzocht tussen de mate van ondernemerschapservaring van de ouders en de intentie van de kinderen een eigen onderneming te starten. Dit leidt dan ook tot onze eerste hypothese.

H1a: De mate van ondernemerschapservaring van de ouders heeft een positief effect op de kans dat de kinderen zelf een onderneming zullen starten in de toekomst.

Bovendien is er nog geen onderzoek gedaan naar het verband tussen de mate van ondernemerschapservaring van de ouders en de factoren die leiden tot deze ondernemende intenties. De volgende hypothesen luiden dus als volgt.

H1b: Persoonlijke attitudes ten opzichte van gedrag zullen de relatie tussen de ondernemerschapservaring van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

H1c: De subjectieve norm zal de relatie tussen de ondernemerschapservaring van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

H1d: De waargenomen gedragscontrole zal de relatie tussen de ondernemerschapservaring van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

Verder is er in de literatuur al veel onderzoek gedaan naar het succes van de ondernemende ouder. Uit onderzoek van Mungai en Velamuri (2011) blijkt dat kinderen van succesvolle ondernemers een grotere kans hebben zelf een eigen onderneming te starten dan kinderen van niet-succesvolle ondernemers. Onderzoek van Criaco et al. (2017) bevestigt deze resultaten. Zij nemen aan dat het hebben van een succesvolle ouder ervoor zal zorgen dat ondernemen als aantrekkelijk en haalbaar gezien wordt omdat de positieve uitkomsten ervan beter waarneembaar zijn. Het kind zal dan sneller geneigd zijn een eigen zaak te starten. Omgekeerd geldt hetzelfde. Het hebben van een niet-succesvolle ouder zal ervoor zorgen dat ondernemen als minder aantrekkelijk en minder haalbaar beschouwd wordt. Belangrijk op te merken is dat al deze studies kijken naar de percepties van de kinderen

ten opzichte van het succes van de ouders en niet naar de werkelijke resultaten (Criaco, Sieger, Wennberg, Chirico, & Minola, 2017; Mungai & Velamuri, 2011).

Uit hetzelfde onderzoek van Criaco et al. (2017) blijkt deze impact echter niet zo zwart-wit te zijn. Het hebben van een succesvolle ondernemende ouder kan er namelijk ook toe leiden dat het kind angstig wordt dat hij of zij nooit zo succesvol zal worden als zijn of haar ouders, waardoor de intentie een nieuw bedrijf op te richten kleiner wordt. Maar wanneer de ouders als onsuccesvol gezien worden, is er de mogelijkheid dat de kinderen eerder een gevoel krijgen dat ze het beter kunnen doen dan hun ouders, waardoor ze sneller de stap zullen zetten (Criaco et al., 2017). Er is dus nog geen eenduidig antwoord te vinden in de literatuur over of het succes van de ouders effectief leidt tot het starten van een nieuwe onderneming. Ook wordt er voornamelijk gekeken naar percepties en niet naar werkelijke resultaten. Omdat de meeste onderzoeken echter wel veronderstellen dat het hebben van succesvolle ouders wel degelijk van belang is voor de kinderen in het starten van een nieuwe onderneming, is het interessant na te gaan of het effectief hebben van niet-succesvolle ouders dan ook een impact heeft. Dit gebeurt aan de hand van een specifieke gebeurtenis die falen voorstelt, namelijk een faillissement, om zo een onderscheid te maken tussen de percepties over succes en de werkelijke resultaten.

Ook hier is er echter nog geen verband onderzocht tussen het reeds gefaald zijn als ondernemende ouder en de intentie van de kinderen een eigen onderneming te starten. Dit brengt ons bij de volgende hypothese.

H2a: Het reeds gefaald zijn als ondernemende ouder heeft een negatief effect op de kans dat de kinderen zelf een onderneming zullen starten in de toekomst.

Bovendien is er nog onderzoek verricht naar het verband tussen het reeds gefaald zijn als ondernemende ouder en de factoren die leiden tot de ondernemende intenties. Dit wordt dus samengevat in de volgende hypothesen.

H2b: Persoonlijke attitudes ten opzichte van gedrag zullen de relatie tussen het reeds gefaald zijn van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

H2c: De subjectieve norm zal de relatie tussen het reeds gefaald zijn van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

H2d: De waargenomen gedragscontrole zal de relatie tussen het reeds gefaald zijn van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

Persoonlijke kenmerken. Naast de ondernemerschapsgerelateerde kenmerken van ouders, zijn er ook persoonlijke, demografische kenmerken die mogelijk een rol kunnen spelen in de ondernemende intenties van de kinderen (Chlosta, Patzelt, Klein, & Dormann, 2012).

Interessant is te kijken naar het opleidingsniveau van de ouders, ongeacht of ze zelf ondernemend zijn of niet (Eccles, 2005). Het is namelijk zo dat het opleidingsniveau van de ouders het opleidingsniveau van hun kinderen zeer sterk beïnvloedt. Een eerste verklaring hiervoor ligt in het feit dat de ouders dingen leren in hun opleiding die een invloed kunnen hebben

op de interactie met hun kinderen. Om een voorbeeld te geven, zullen hoogopgeleide ouders moeilijkere woorden gebruiken, waardoor kinderen hier vaardigheden rond ontwikkelen. Ook hebben ouders met een hoog opleidingsniveau hoge verwachtingen van hun kinderen, waardoor kinderen sneller geneigd zijn hun ouders te volgen. Een laatste verklaring kan gevonden worden in de mogelijkheid die hoogopgeleide ouders hebben om hun kinderen meerdere onderwijskansen te geven. (Eccles, 2005).

Uit bestaande literatuur is er nog steeds onduidelijkheid over of hoogopgeleide individuen sneller de intentie hebben te ondernemen of niet (İlhan Ertuna & Gurel, 2011). Sommige onderzoekers tonen aan dat hoe hoger het opleidingsniveau is, hoe groter de kans is op ondernemerschap (Davidsson & Honig, 2003). Dit is in tegenstelling tot andere studies, die veronderstellen dat hoe hoger het opleidingsniveau is, hoe meer buitenkansen er zijn naast ondernemen en hoe hoger de risico-aversie wordt (İlhan Ertuna & Gurel, 2011). Omwille hiervan hebben İlhan Ertuna & Gurel (2011) onderzocht hoe opleidingsniveau en ondernemerschap nu effectief gerelateerd zijn. Uit hun resultaten blijkt dat hoe hoger het diploma in handen, hoe hoger de kans op ondernemende acties. Dit omdat hogere studies ervoor zorgen dat je beter opportuniteiten kan herkennen en beter vaardigheden kan ontwikkelen die nodig zijn voor het starten van een nieuw bedrijf. Hieruit kunnen we afleiden dat er mogelijk een relatie bestaat tussen het opleidingsniveau van de ouders en ondernemende intenties bij hun kinderen. Daarnaast veronderstellen we dat ouders die een hoger opleidingsniveau hebben ook in staat zijn hun kinderen meer

financiële middelen aan te bieden, omdat zij een hoger inkomen hebben (Kothari, 2013; Marino & Parrotta, 2015). Er is echter te weinig onderzoek verricht naar de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en de ondernemerschapsintenties van het kind om hier duidelijkheid over te scheppen. Volgende hypothese luidt dan ook als volgt:

H3a: Hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders, hoe groter de kans dat de kinderen een onderneming zullen starten in de toekomst.

Verder is er nog geen onderzoek gedaan naar het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en de factoren die leiden tot ondernemerschapsintenties bij het kind.

Dit leidt tot volgende hypothesen.

H3b: Persoonlijke attitudes ten opzichte van gedrag zullen de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

H3c: De subjectieve norm zal de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

H3d: De waargenomen gedragscontrole zal de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en de intentie een onderneming te starten mediëren.

Samenvattend geeft deze studie een inzicht in hoe ondernemingservaring van de ouders, eventueel faillissement van de ouders en het opleidingsniveau van de ouders een invloed kunnen uitoefenen op de keuze van hun kind om een eigen bedrijf te starten.

De modererende rol van het aantal broers en zussen

Uit onderzoek is gebleken dat de impact van de ouders op hun kinderen afhankelijk is van het aantal broers en zussen dat het kind heeft. Aldrich & Cliff (2003) hebben namelijk aangetoond dat kleinere gezinnen de kans op ondernemerschap doen toenemen, omdat ze financieel verantwoordelijk zijn voor minder personen. Daarnaast blijkt uit dezelfde studie dat in kleinere gezinnen er minder personen aanwezig zijn die het idee ondernemer te worden uit het hoofd kunnen praten.

In deze studie zal er gekeken worden of deze bevindingen eveneens gelden voor ondernemingservaring en opleidingsniveau van de ouders. Faillissement van de ouders wordt hier buiten beschouwing gelaten, aangezien het aantal broers en zussen het effect van dergelijke gebeurtenissen niet zou veranderen. Er wordt met andere woorden onderzocht of het aantal broers en zussen van het kind het effect van ondernemingservaring en opleidingsniveau van de ouders enerzijds op de persoonlijke attitudes, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole van hun kind anderzijds, beïnvloedt en in welke richting. We veronderstelden hierboven dat ondernemingservaring en opleidingsniveau van de ouders een positief effect heeft op de persoonlijke attitudes, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole van het kind. Dit betekent bijvoorbeeld dat wanneer de ouders meer ervaring hebben in het ondernemen, hun kinderen een positievere attitude hebben ten opzichte van ondernemerschap, meer sociale druk ervaren of het gevoel hebben dat hun beslissing wordt goedgekeurd en de taak een onderneming te

starten als minder moeilijk beschouwen. Ouders die een hoog opleidingsniveau hebben, zullen ervoor zorgen dat hun kinderen positiever staan ten opzichte van ondernemerschap, dat de sociale druk voor hen hoger wordt en dat de taak als minder moeilijk beschouwd wordt. Uit voorgaande informatie uit het onderzoek van Aldrich & Cliff (2003) veronderstellen we dat deze effecten kleiner zullen zijn wanneer het kind veel broers en zussen heeft. Concreet betekent dit dat zij dan ongunstiger zullen staan ten opzichte van ondernemerschap, minder sociale druk voelen en de taak een eigen onderneming te starten als moeilijker beschouwen. Dit leidt tot de laatste hypothesen.

H4a: De positieve impact van ondernemingservaring van de ouders op de persoonlijke attitudes van het kind is kleiner wanneer het aantal broers of zussen groot is.

H4b: De positieve impact van ondernemingservaring van de ouders op de subjectieve norm van het kind is kleiner wanneer het aantal broers of zussen groot is.

H4c: De positieve impact van ondernemingservaring van de ouders op de waargenomen gedragscontrole van het kind is kleiner wanneer het aantal broers of zussen groot is.

H5a: De positieve impact van het opleidingsniveau van de ouders op de persoonlijke attitudes van het kind is kleiner wanneer het aantal broers of zussen groot is.

H5b: De positieve impact van het opleidingsniveau van de ouders op de subjectieve norm van het kind is kleiner wanneer het aantal broers of zussen groot is.

H5c: De positieve impact van ondernemingservaring van de ouders op de waargenomen gedragscontrole van het kind is kleiner wanneer het aantal broers of zussen groot is.

3. Methodologie

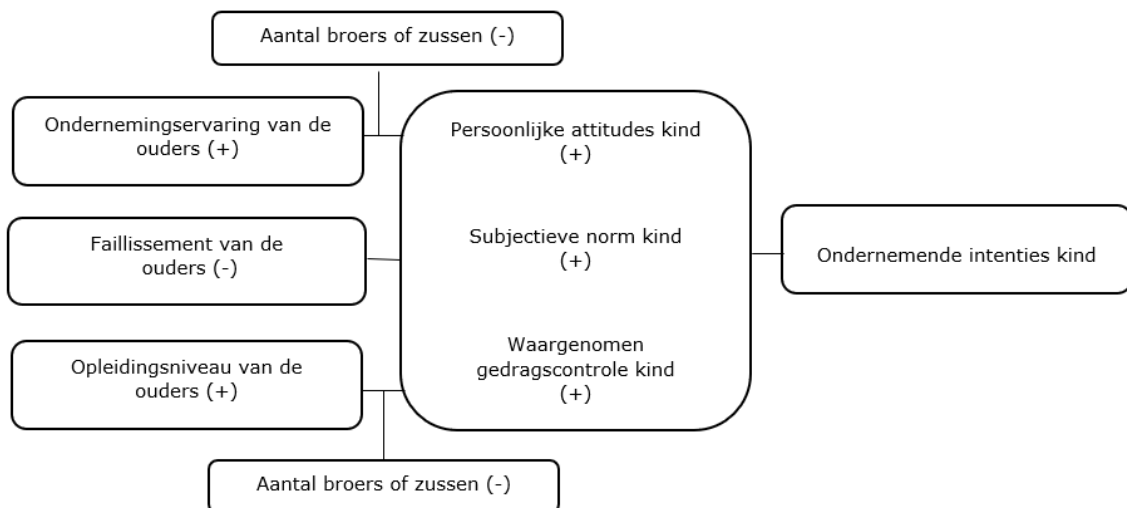
Data set

De empirische data die in dit onderzoek gepresenteerd wordt, is verzameld aan de hand van enquêtes die peilen naar de invloed van ouders op ondernemerschap bij hun kinderen. Met het doel een zo goed mogelijk inzicht te verwerven in het onderwerp, werden er twee verschillende enquêtes uitgestuurd, namelijk één voor de kinderen en één voor de ouders. Hoewel het grotendeel van beide vragenlijsten identiek is, werd er bij de kinderen een extra bevraging gedaan naar hun ondernemende intenties en ondernemende passie. Een respons werd pas als volledig beschouwd indien er drie antwoorden geregistreerd werden, die van het

het kind en die van beide ouders, met uitzondering bij overlijden. Enkel wanneer aan dit criterium voldaan is, spreken we van een volledig gezin. In totaal zijn er online vragenlijsten verspreid naar ongeveer 180 gezinnen. Hierbij werd er rekening gehouden met enkele criteria: (1) het kind zit in zijn laatste jaar aan de hogeschool of aan de universiteit (2) of het kind is maximaal één jaar geleden afgestudeerd. Dit werd gedaan met het oog dat zij hun intenties een onderneming te starten reeds op korte termijn kunnen omzetten in actie.

Van de 180 bereikte gezinnen, zijn er 115 gezinnen die actie ondernomen hebben om de vragenlijst in te vullen. Dit brengt ons op een responsgraad van 63,89 procent. Hiervan werden er nog 13 cases uitgesloten, omdat zij niet volledig waren. Dit was meestal het geval doordat één van de ouders de vragenlijst niet volledig had ingevuld of niet behoorde tot een familie in de dataset. Dit leidt tot een finale sample van 102 volledige gezinnen, waarvan drie van de gezinnen één overleden ouder telt. In totaal zitten er dus 301 individuen in onze dataset.

Conceptueel model

Variabelen

Afhankelijke variabele. Om de intenties van de kinderen te meten, werd er gebruik gemaakt van de *Entrepreneurial Intention Questionnaire (EIQ)*, ontwikkeld door Liñán en Chen (2015). Hierin bestaan ondernemende intenties uit zes items: 1) ik ben bereid om alles te doen om ondernemer te zijn, 2) mijn professionele doel is om ondernemer te worden, 3) ik zal er alles aan doen om mijn eigen onderneming te starten en te leiden, 4) ik ben vastbesloten om in de toekomst een onderneming te starten, 5) ik heb heel serieus overwogen om een onderneming te starten en 6) ik heb een sterke intentie om ooit een onderneming te starten. Deze stellingen zijn gemeten aan de hand van een Likert schaal van 1 tot en met 7, waarbij 1 staat voor "helemaal oneens" en 7 staat voor "helemaal eens". De Cronbach's alpha (α) voor deze zes stellingen is 0.967.

Onafhankelijke variabelen. We gebruiken drie karakteristieken van de ouders: ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau. *Ondernemingservaring* werd gemeten door aan de ouders te vragen of zij een eigen onderneming hebben of niet. Om de betrouwbaarheid van de antwoorden te toetsen, werd er ook aan hun kinderen gevraagd of één of beide ouders op dit moment een onderneming hebben. De respondenten die aangaven een eigen onderneming te hebben, werden nadien persoonlijk gecontacteerd om te vragen hoelang zij al actief zijn in het ondernemen. Het cijfer dat zij meegaven, werd integraal opgenomen in de dataset. Ten tweede werd *faillissement* bevestigd aan de hand van een simpele ja/nee vraag, die nadien gecodeerd

werd als een dummy variabele, waarbij 1 staat voor "ja" en 0 staat voor "nee".

Tot slot werd *opleidingsniveau van de ouders* gemeten aan de hand van een meerkeuzevraag. Hierbij werd er achterhaald wat het hoogst behaalde diploma is van de ouders. Hierbij hadden zij de keuze tussen: (1) geen opleiding, (2) lager onderwijs, (3) secundair onderwijs, (4) hoger niet-universitair onderwijs, (5) universitair onderwijs en (6) post-universitair onderwijs. Nadien werd het gemiddelde opleidingsniveau van beide ouders samen berekend en werd er een dummy variabele aangemaakt, waarbij 1 staat voor universitair geschoold (categorieën 5-6) en waarbij 0 staat voor de overige opleidingsniveaus (categorieën 1-4).

Mediatoren. Tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen worden drie mediators geplaatst, namelijk persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Dit betekent dat de relatie tussen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau van de ouders enerzijds en ondernemende intenties van het kind anderzijds, gemedieerd wordt door bovengenoemde factoren. Elk van deze factoren worden beoordeeld op basis van een Likert schaal van 1 tot en met 7, variërend van helemaal oneens tot helemaal eens. *Persoonlijke attitude* wordt gemeten aan de hand van vijf stellingen, namelijk: 1) voor mij betekent ondernemer zijn meer voordelen dan nadelen, 2) een carrière als ondernemer is aantrekkelijk voor mij, 3) als ik de kans en middelen had, zou ik graag een onderneming starten, 4) ondernemer zijn, zou voor mij veel voldoening geven en 5) tussen verschillende opties zou ik liever een ondernemer zijn. Met een Cronbach's alpha (α) van 0.964 demonstreert de schaal een acceptabel niveau van interne consistentie. *Subjectieve norm* wordt gemeten aan de hand van drie stellingen:

1) mijn naaste familie keurt mijn beslissing om een onderneming te starten goed, 2) mijn vrienden keuren mijn beslissing om een onderneming te starten goed en 3) mijn collega's keuren mijn beslissing om een onderneming te starten goed. De Cronbach's alpha (α) voor deze stellingen bedraagt 0.753. Tot slot meten we de *waargenomen gedragscontrole* op basis van zes stellingen: 1) een onderneming starten en laten werken zou makkelijk zijn voor mij, 2) ik ben bereid een levensvatbare onderneming te starten, 3) ik beheers het proces om een nieuwe onderneming te starten, 4) ik ken de vereiste praktische details om een nieuwe onderneming te starten, 5) ik weet hoe ik een ondernemend project kan ontwikkelen en 6) als ik zou proberen een onderneming te starten, dan zou ik een grote slaagkans hebben. De Cronbach alpha (α) voor deze zes-item schaal is 0.898.

Moderatoren. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van één moderator, genaamd het aantal broers en zussen van het kind. Deze moderator werd gemeten aan de hand van een open vraag. Hierna werd het aantal broers en zussen van het kind opgeteld, om zo het totaal aantal te achterhalen.

Controlevariabelen. Ten eerste werd de leeftijd van het kind gebruikt als een controlevariabele. Literatuur veronderstelt dat hoe ouder men wordt, hoe kleiner de intentie om te ondernemen (Hatak, Harms, & Fink, 2014). Deze variabele werd achterhaald aan de hand van een open vraag. De tweede controlevariabele die gebruikt werd voor dit onderzoek is het geslacht, waarvoor een dummy variabele werd aangemaakt waarvoor 0 staat voor man en 1 staat voor vrouw. Uit

onderzoek blijkt dat mannen sneller de intentie hebben een onderneming te starten dan vrouwen (Liñán & Fayolle, 2015). Een laatste controlevariabele die wordt opgenomen in deze studie is het opleidingsniveau van het kind en werd gecodeerd als een dummy waarbij 1 staat voor economisch opleidingsniveau en waarbij 0 staat voor een niet-economisch opleidingsniveau. Uit onderzoek blijkt namelijk dat individuen met een economische opleidingsachtergrond een grotere intentie hebben een onderneming te starten (Liñán & Fayolle, 2015)

4. Resultaten

Beschrijvende statistieken en correlaties worden samengevat in Tabel 1. De kinderen in onze dataset hebben een gemiddelde leeftijd van 22 jaar. Uit Tabel 1 is af te leiden dat het kleine merendeel van de kinderen vrouwelijk is en gemiddeld 1.34 broers en zussen heeft. Nagenoeg de helft van de kinderen heeft een economisch opleidingsniveau. Daarnaast geven zij een gemiddelde op persoonlijke attitude van 4.31 op een totaal van 7. Dit betekent dat zij noch gunstig, noch ongunstig staan ten opzichte van het oprichten van een eigen onderneming. De gemiddelde score van subjectieve norm ligt op 5.53 op een totaal van 7, wat betekent dat de kinderen in onze dataset over het algemeen het gevoel hebben dat er sociale druk is en dat anderen hun beslissing om een eigen onderneming te starten, zouden goedkeuren. De waargenomen gedragscontrole ligt op een relatief lage score van 3.37, waardoor kinderen aangeven dat zij het starten van een onderneming als moeilijk beschouwen. Ook de ondernemende intenties van de kinderen liggen laag, met een score van 3.37 op 7. De kinderen in onze dataset hebben dus een lage intentie een eigen

onderneming te starten. Van de 301 ouders die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn er 33 die een eigen onderneming hebben. Het gemiddelde aantal jaren ligt hier op 4,08. Het maximum ligt op 30 jaren. Van het totaal aantal ouders zijn er 3 die ooit een onderneming hebben gehad die failliet gegaan is. Het gemiddelde opleidingsniveau ligt op 0.19, wat betekent dat 19% van de ouders een hoger diploma heeft.

De correlatiematrix, die eveneens getoond wordt in Tabel 1, toont dat er zowel significante als niet-significante effecten zijn van de kenmerken van de ouders op de ondernemende intentie bij de kinderen. Ondernemingservaring van de ouders is positief en sterk significant gerelateerd aan de ondernemende intenties van het kind. Faillissement van de ouders toont in deze tabel echter geen significante relatie met de ondernemende intenties bij de kinderen. Bovendien is er een negatieve, significante relatie tussen opleidingsniveau van de ouders

en ondernemende intenties bij de kinderen. Deze relatie is slechts significant op het 0.10 niveau. Aangezien de VIF (Variance Inflation Factor) van elke variabele steeds lager ligt dan de aanbevolen cut-off van 10 (hoogste is 1.097) is er geen multicollineariteit aanwezig (Mansfiels & Helms, 1981).

Aangezien correlaties slechts indicaties geven en geen echte conclusies, worden er eveneens regressie analyses uitgevoerd om het model te testen. Alvorens het modererend mediatiemodel getest wordt, testen we de directe effecten uit Hypothese 1a, Hypothese 2a en Hypothese 3a. De resultaten in Tabel 2 bevestigen dat ondernemingservaring van de ouders een significant positief effect heeft op de ondernemende intenties van het kind ($\beta = 0.053$, $p < 0.01$). H1a kan dus bevestigd worden. Verder wordt in Tabel 2 aangetoond dat faillissement van de ouders een significant negatief effect heeft op de ondernemende intenties van het kind ($\beta = -1.759$, $p < 0.05$).

Tabel 1 Beschrijvende statistieken en pairwise correlaties

	Gem.	SD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Ondernemingservaring ouders	4.08	8.307	1										
2. Faillissement ouders	.03	.170	.216**	1									
3. Opleidingsniveau ouders	.19	.391	.075	.066	1								
4. Leeftijd	22.01	1.361	.030	.042	.015	1							
5. Geslacht	.58	.496	-.052	.149	.051	-.184*	1						
6. Economische achtergrond kind	.47	.502	.081	.068	.003	-.108	.168*	1					
7. Aantal broers en zussen	1.34	.764	.027	-.079	.049	-.051	-.085	-.038	1				
8. Persoonlijke attitudes	4.31	1.262	.333***	-.061	-.161	-.001	-.219**	.121	-.190*	1			
9. Subjectieve norm	5.53	.894	.260***	.005	.112	.036	.121	.315***	.036	.066	1		
10. Waargenomen gedragscontrole	3.78	1.219	.062	.008	-.092	.162	-.070	.395***	-.174*	.503***	.078	1	
11. Ondernemende intenties	3.37	1.531	.257***	-.144	-.166*	.095	-.149	-.149*	-.111	.836***	.092	.640***	1

N= 102

*** Correlatie is significant op het 0.01 niveau

** Correlatie is significant op het 0.05 niveau

* Correlatie is significant op het 0.10 niveau

Tabel 2 OLS regressie resultaten voor het effect van ondernemingservaring van de ouders, faillissement van de ouders en opleidingsniveau van de ouders op ondernemende intenties van het kind.

Model	b coeff	standaardfout	t
Constance	.871	2.400	.363
Ondernemingservaring ouders	.053	.018	3.016***
Faillissement ouders	-1.759	.870	-2.022**
Opleidingsniveau ouders	-.668	.364	-1.833*
Leeftijd kind	.109	.10	1.018
Geslacht kind	-.337	.299	-1.127
Economische achtergrond kind	.555	.289	1.920*

R² = .186, F = 3.608, p = .003

N = 102 gezinnen. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten worden gerapporteerd.
p < .10. * p < .05. ** p < .01. ***

Dit betekent dat ook H2a bevestigd kan worden. Tot slot bewijst deze eenvoudige lineaire regressie dat het opleidingsniveau van de ouders een significant negatief effect heeft op de ondernemende intenties van het kind ($\beta = -0.668$, $p < 0.10$). Aangezien H3a een positief effect suggereerde, kan deze hypothese verworpen worden.

In deze studie wordt er getest of deze directe effecten gemedieerd kunnen worden door persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Daarom zal er in de volgende stap een simpel mediatiemodel gebruikt worden om

Hypothese 1b, c en d, Hypothese 2b, c en d en Hypothese 3b, c en d te testen. Deze test zal gevolgd worden door een gemodereerd mediatiemodel om Hypothese 4a, b en c en Hypothese 5a, b en c te testen. Voor beide stappen worden er modellen uit de PROCESS codes van Hayes (2020) gebruikt.

De resultaten uit het simpel mediatiemodel (model 4) voor elke onafhankelijke variabele worden getoond in Tabel 3a en Tabel 3b. Hypothese 1b, c en d stellen dat de relatie tussen ondernemingservaring van de ouders en ondernemende intenties van het kind gemedieerd wordt door persoonlijke attitudes, subjectieve

Tabel 3a Regressieresultaten uit het simpel mediatiemodel van ondernemingservaring van de ouders, faillissement van de ouders en opleidingsniveau van de ouders op ondernemende intenties bij het kind via persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole – Mediatoren en afhankelijke variabele

Model	b coeff	standaardfout	t
Mediator = Persoonlijke Attitude			
Constance	4.9216	1.9485	2.5259***
Ondernemingservaring ouders	.0528	.0143	3.6861***
Faillissement ouders	-.7605	.7063	-1.0767
Opleidingsniveau ouders	-.5462	.2958	-1.8466*
Leeftijd kind	-.0255	.0866	-.2949
Geslacht kind	-.5191	.2429	-2.1370**
Economische achtergrond kind	.3304	.2347	1.4081

R² = .2099, F = 4.2057, p = .0009

Model	b coeff	standaardfout	t
Afhankelijke variabele = Ondernemende Intenties			
Constance	-4.0769	1.4397	-2.8318***
Ondernemingservaring ouders	.0001	.0110	.0109
Persoonlijke attitude	1.0054	.0734	13.7007***
Faillissement ouders	-.9946	.5083	-1.9568*
Opleidingsniveau ouders	-.1186	.2153	-.5509
Leeftijd kind	.1343	.0620	2.1673**
Geslacht kind	.1847	.1779	1.0385
Economische achtergrond kind	.2226	.1696	1.3127

R² = .7282, F = 35.9863, p = .0000

Model	b coëff	standaardfout	t
Mediator = Subjectieve norm			
Constante	3.8310	1.4035	2.7295***
Ondernemingservaring ouders	.0272	.0103	2.6385***
Faillissement ouders	-.5015	.5088	-.9857
Opleidingsniveau ouders	.2082	.2131	.9773
Leeftijd kind	.0547	.0624	.8773
Geslacht kind	.1985	.1750	1.1343
Economische achtergrond kind	.5184	.1690	3.0667***
R ² = .1833, F = 3.5527, p= .0032			
Afhankelijke variabele = Ondernemende Intenties			
Constante	.9546	2.5053	.3810
Ondernemingservaring ouders	.0538	.0184	2.9280***
Subjectieve norm	-.0217	.1764	-.1232
Faillissement ouders	-1.7701	.8790	-2.0139**
Opleidingsniveau ouders	-.6633	.3681	-1.8021*
Leeftijd kind	.1098	.1077	1.0201
Geslacht kind	-.3329	.3028	-1.0994
Economische achtergrond kind	.5561	.3046	1.8585*
R ² = .1857, F = 3.0627, p= .0060			
Mediator = Waargenomen gedragscontrole			
Constante	-.3048	1.8709	-.1629
Ondernemingservaring ouders	.0038	.0138	.2748
Faillissement ouders	-.1006	.6782	-.1483
Opleidingsniveau ouders	-.2856	.2840	-1.0056
Leeftijd kind	.1713	.0832	2.0594**
Geslacht kind	-.2447	.2333	-1.0491
Economische achtergrond kind	1.0497	.2253	4.6583***
R ² = .2186, F = 4.4307, p= .0005			
Afhankelijke variabele = Ondernemende Intenties			
Constante	1.1230	1.8469	.6080
Ondernemingservaring ouders	.0501	.0136	3.6880***
Waargenomen gedragscontrole	.8255	.1013	8.1520***
Faillissement ouders	-1.6762	.6695	-2.5037**
Opleidingsniveau ouders	-.4320	.2818	-1.5330
Leeftijd kind	-.0327	.0839	-.3903
Geslacht kind	-.1352	.2316	-.5839
Economische achtergrond kind	-.3117	.2465	-1.2644
R ² = .5229, F = 14.7169, p= .0000			

N = 102 gezinnen. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten worden gerapporteerd. Bootstrap sample grootte = 10000.
LL = lower limit, UL = upper limit, CI = confidence interval.

norm en waargenomen gedragscontrole. Tabel 3a toont dat Hypothese 1b bevestigd wordt. Ondernemingservaring van de ouders heeft een positief significant effect op persoonlijke attitude en persoonlijke attitude heeft, zoals aangetoond in eerder onderzoek, een positief significant effect op intenties. Het indirecte effect van ondernemingservaring van de ouders op intenties bij de kinderen

wordt bevestigd door de bootstrap resultaten in Tabel 3b, aangezien het 99% betrouwbaarheidsinterval rond de indirecte effecten geen nul bevat (0.0344, 0.0707).

Vervolgens toont Tabel 3a dat Hypothese 1b slechts gedeeltelijk bevestigd kan worden. Ondernemingservaring van de ouders heeft een significant positief effect op subjectieve norm, maar subjectieve norm heeft geen significant

Tabel 3b Regressieresultaten uit het simpel mediatiemodel van ondernemingservaring van de ouders, faillissement van de ouders en opleidingsniveau van de ouders op ondernemende intenties bij het kind via persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole – Indirecte effecten

Indirecte effecten			
Indirect effect van ondernemingservaring op ondernemende intenties via persoonlijke attitudes			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
.0531***	.0111	.0344	.0707
Indirect effect van ondernemingservaring op ondernemende intenties via subjectieve norm			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
-.0006***	.0058	-.0092	.0098
Indirect effect van ondernemingservaring op ondernemende intenties via waargenomen gedragscontrole			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
.0031***	.0103	-.0135	.0205
Indirect effect van faillissement op ondernemende intenties via persoonlijke attitudes			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
-.7646	.3692	-1.3025	-.0961
Indirect effect van faillissement op ondernemende intenties via subjectieve norm			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
.0109	.1776	-.2472	.2785
Indirect effect van faillissement op ondernemende intenties via waargenomen gedragscontrole			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
-.0830	.5330	-1.1175	.6366
Indirect effect van opleidingsniveau van de ouders op ondernemende intenties via persoonlijke attitudes			
Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
-.5492	.3002	-1.0619	-.0873
Indirect effect van opleidingsniveau van de ouders op ondernemende intenties via subjectieve norm			

effect op ondernemende intenties. Dit kan ook bewezen worden aan de hand van de bootstrap resultaten in Tabel 3b, daar het 99% betrouwbaarheidsinterval rond de indirecte effecten een nul bevat (-0.0092 , 0.0098). We spreken dus van partiële mediatie.

Tot slot stelt Hypothese 1c dat het effect tussen de ondernemingservaring van de ouders en de ondernemende intenties van het kind gemedieerd wordt door de waargenomen gedragscontrole. Deze hypothese kan echter niet volledig bevestigd worden. Hoewel er een positief significante relatie is tussen de waargenomen gedragscontrole en de ondernemende intenties, is er geen significant effect tussen de ondernemingservaring van de ouders en de waargenomen gedragscontrole bij het kind. Er is dus sprake van een partiële mediatie. Dit kan bewezen worden aan de

hand van de bootstrap resultaten (-0.0135 , 0.0205).

Hypothese 2b, c en d stellen dat het effect tussen faillissement en ondernemende intenties gemedieerd worden door persoonlijke attitudes, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Tabel 3a toont dat Hypothese 2b niet bevestigd wordt. Hoewel het model significant is, is de relatie tussen faillissement van de ouders en persoonlijke attitudes niet significant. Echter geven de bootstrap resultaten wel aan dat er een significante indirecte relatie is tussen faillissement van de ouders en ondernemende intenties van het kind via persoonlijke attitude (-1.3025 , -0.0961), waardoor we aan de hand van Tabel 3b de hypothese wel kunnen aanvaarden.

Verder toont Tabel 3a dat Hypothese 2c verworpen wordt. Er is noch een relatie tussen faillissement en subjectieve norm, noch een relatie tussen subjectieve norm en intenties. De

bootstrap resultaten bevestigen deze resultaten (-0.2472 , 0.2783). Hypothese 2d stelt dat de relatie tussen faillissement en ondernemende intenties gemedieerd wordt door de waargenomen gedragscontrole. Deze hypothese wordt gedeeltelijk verworpen, aangezien faillissement geen significant effect heeft op de waargenomen gedragscontrole. De relatie wordt dus niet volledig gemedieerd (-1.1175 , 0.6366).

Hypothese 3b, c en d veronderstelden dat het effect tussen opleidingsniveau van de ouders en ondernemende intenties gemedieerd worden door persoonlijke attitudes, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Tabel 3a toont dat Hypothese 3b bevestigd kan worden. Er wordt een significante relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en persoonlijke attitude vastgesteld met een betrouwbaarheidsinterval van 90%. Ook het effect tussen persoonlijke attitude en ondernemende intenties is significant, met een betrouwbaarheidsinterval van 99%. Uit tabel 3b blijkt dan ook dat de indirecte relatie tussen opleidingsniveau van de ouders en intenties van de kinderen via persoonlijke attitude bevestigd kan worden door de bootstrap resultaten (-1.0619 , -0.0873). Verder zien we in Tabel 3a dat Hypothese 3c niet bevestigd kan worden, aangezien opleidingsniveau geen significant effect heeft op subjectieve norm en subjectieve norm geen significant effect heeft op intenties. De resultaten worden bevestigd door de bootstrap resultaten (-0.1118 , 0.0986). Uit zowel Tabel 3a als Tabel 3b blijkt dat de relatie tussen opleidingsniveau van de ouders en ondernemende intenties van het kind niet volledig gemedieerd kunnen worden door de

waargenomen gedragscontrole. Dit omdat er geen significante relatie gevonden is tussen het opleidingsniveau van de ouders en de waargenomen gedragscontrole (-0.6973 , 1863).

De resultaten van de gemodereerde mediatietest (model 7) zijn terug te vinden in Tabel 4. Zoals eerder vermeld, wordt er enkel gekeken naar de ondernemingservaring en het opleidingsniveau van de ouders. Faillissement wordt uitgesloten omwille van het feit dat bij dergelijke gebeurtenis het effect niet beïnvloed zal worden door het aantal broers en zussen. Allereerst wordt er gekeken of de relatie tussen ondernemingservaring op persoonlijke attitude gemodereerd wordt door het aantal broers en zussen dat het kind heeft. Tabel 4a toont aan dat de interactie term, die verkregen werd door de ondernemingservaring en het aantal broers en zussen te vermenigvuldigen, niet significant is.

Wanneer we kijken naar de index van de gemodereerde mediatie in Tabel 4a, dan zien we ook dat deze conclusie bevestigd wordt door de bootstrap resultaten, aangezien het interval een nul bevat (-0.0025 , 0.0603). Hypothese 4a kan dus niet bevestigd worden. Verder kijken we naar de relatie tussen ondernemingservaring van de ouders en subjectieve norm van het kind. Aangezien de interactie term niet significant is en er in de bootstrap resultaten een nul in het interval ligt, kan Hypothese 4b ook verworpen worden. Ook Hypothese 4c kan niet bevestigd worden aangezien er geen significante relatie is tussen ondernemingservaring van de ouders en de waargenomen gedragscontrole van het kind.

Wanneer we kijken naar de regressieresultaten van het opleidingsniveau van de ouders en de persoonlijke attitudes en subjectieve norm, zien we dat zowel Hypothesen 5a, 5b verworpen kunnen worden. Hoewel er voor Hypothese 5c wel

Tabel 4a

Regressieresultaten uit het gemodereerde mediatiemodel van **ondernemingservaring** van de ouders op ondernemende intenties via persoonlijke attitude met aantal broers en zussen als moderator.

	b-coeff	standaardfout	t
Mediator = Persoonlijke Attitude			
Ervaring x Broers en zussen	.0288	.0183	1.5719
R ² = .2754, F = 4.4178, p= .0001			
Index van gemodereerde mediatie			
	Index	Bootstrap SE	BootLLCCI
Aantal broers en zussen	.0297**	.0192	-.0025
Regressieresultaten uit het gemodereerde mediatiemodel van ondernemingservaring van de ouders op ondernemende intenties via subjectieve norm met aantal broers en zussen als moderator.			
Mediator = Subjectieve norm			
Ervaring x Broers en zussen	.000	.0138	-.0030
R ² = .1850, F = 2.6394, p= .0118			
Index van gemodereerde mediatie			
	Index	Bootstrap SE	BootLLCCI
Aantal broers en zussen	.000**	.0031	-.0050
	Index	Bootstrap SE	BootULCI
Aantal broers en zussen	.000**	.0031	.0048

een significante index van gemodereerde mediatie gevonden is, kan de hypothese niet bevestigd worden omwille van het insignificante effect tussen opleidingsniveau van de ouders en de waargenomen gedragscontrole van het kind.

5. Discussie

Zoals eerder vermeld onderzoekt deze studie het effect van ondernemingservaring van de ouders, eventueel faillissement van de ouders en opleidingsniveau van de ouders op de ondernemende intenties van hun kind. Er werd verwacht dat de mate van ondernemingservaring van de ouders een positief effect zou hebben op de ondernemende intenties van het kind. In dit onderzoek wordt deze verwachting bevestigd. Hieruit kunnen we stellen dat hoe langer de ouders ervaring hebben in het ondernemen,

hoe groter de kans is dat de kinderen in de toekomst een eigen onderneming zullen starten. De verklaring hiervoor kan liggen in de eerder vernoemde studie van Niittykangas & Tervo (2005). Ouders die een eigen onderneming hebben, hebben al heel wat ervaring opgedaan en kunnen deze ervaring overdragen aan hun kinderen. Hoe langer en meer ervaring zij hebben, hoe meer ervaring zij dan ook kunnen overdragen.

Daarnaast werd er verondersteld dat ondernemingservaring van de ouders een positief effect heeft op persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole, waardoor de positieve relatie tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele gemedieerd wordt door deze drie factoren. Deze studie kan deze veronderstellingen slechts gedeeltelijk bevestigen. De relatie tussen ondernemingservaring van de ouders en ondernemende intenties van het kind wordt enkel

gemedieerd door de persoonlijke attitudes. Ondernemingservaring van de ouders heeft namelijk een positief effect op de persoonlijke attitudes, wat betekent dat hoe langer en hoe meer ervaring de ouders hebben in het ondernemen, hoe gunstiger de houding van hun kind zal zijn ten opzichte van ondernemerschap. De verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het feit dat kinderen hierdoor het gevoel krijgen dat een onderneming niet altijd gedoemd is om te mislukken, waardoor zij er positiever tegenover zullen staan. Verder is het mogelijk dat hoe langer de ouders een eigen onderneming hebben, hoe meer het kind in aanraking komt met de voordelen ervan. Wanneer ouders slechts in de startfase van hun onderneming zitten, zullen zij heel wat moeilijke maanden of jaren doorstaan, waardoor het kind er ongunstiger tegenover staat dan wanneer deze moeilijke jaren overwonnen zijn.

Zoals eerdere studies reeds hebben aangetoond, heeft persoonlijke attitude een positief effect op de ondernemende intenties. Ajzen (1991) stelt in zijn studie dat hoe gunstiger mensen staan ten opzichte van een bepaald gedrag, hoe sneller zij dit gedrag zullen uitvoeren. Dus hoe gunstiger kinderen staan ten opzichte van ondernemerschap, hoe sneller zij de intentie zullen hebben een onderneming te starten in de toekomst. De relatie tussen ondernemingservaring van de ouders en ondernemende intenties van het kind wordt dus gemedieerd door persoonlijke attitudes.

De relatie tussen ondernemingservaring van de ouders en ondernemende intenties van de kinderen wordt echter slechts gedeeltelijk gemedieerd door de subjectieve norm. Hoewel ondernemingservaring wel een positief effect

heeft op subjectieve norm, heeft subjectieve norm geen significant effect op ondernemende intenties. Het positieve effect tussen ondernemingservaring en subjectieve norm kan mogelijk verklaard worden door het feit dat ouders met veel ervaring in het ondernemen meer sociale druk zullen uitoefenen op hun kinderen, omdat zij willen dat hun kinderen in hun voetsporen treden. Dit effect zal groter zijn wanneer zij langer ervaring hebben, omdat ze dan weten dat het mogelijk is succesvol een bedrijf te leiden. Wanneer de ouders een onderneming hebben die in de startfase zit, zullen zij mogelijk nog afwachten alvorens ze hun kinderen aansporen dezelfde beslissing te nemen. Daarnaast zullen zij de beslissing van hun kind om een eigen onderneming te starten sneller goedkeuren omdat ze er zelf in geslaagd zijn op lange termijn een onderneming te runnen.

In deze studie heeft subjectieve norm echter geen effect op ondernemende intenties, wat wil zeggen dat wanneer ouders sociale druk uitoefenen op hun kinderen en hun beslissing zouden goedkeuren, zij toch niet sneller de intentie zullen hebben een eigen onderneming te starten. Dit is in tegenstelling met de studie van Ajzen (1991), maar stemt wel overeen met de studie van (Liñán & Chen, 2009). Zij stellen dat de eenvoudige maatstaf die gebruikt werd om de subjectieve norm te meten meestal insignificante effecten oplevert, waardoor er best een meer complexe maatstaf gebruikt wordt, waarbij subjectieve norm vermenigvuldigd wordt met motieven. In deze studie werden de deze motieven niet in rekening gebracht, waardoor we de effecten van de subjectieve norm op de intenties ook niet kunnen bevestigen.

De hypothese dat de relatie tussen ondernemingservaring van de ouders en de ondernemende intenties van het kind gemedieerd

wordt door de waargenomen gedragscontrole wordt in deze studie verworpen (H1d). Er is geen significant effect van ondernemingservaring van de ouders op de waargenomen gedragscontrole, wat betekent dat wanneer ouders al een lange tijd ervaring hebben in het ondernemen, het voor hun kind niet per definitie makkelijker is een eigen onderneming te starten. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het kind ziet dat het hebben van een eigen onderneming heel wat verantwoordelijkheid en inspanningen vereist.

Vervolgens werd er verwacht dat een eventueel faillissement bij de ouders een negatief effect zou hebben op de ondernemende intenties bij hun kind. Deze studie bevestigt deze veronderstelling met een betrouwbaarheid van 95%. Dit betekent dat wanneer ouders ooit al eens een onderneming gehad hebben die failliet verklaard is, de intenties van de kinderen een eigen onderneming te starten lager zullen liggen. Hierdoor kunnen de resultaten van Criaco et al. (2017) bevestigd worden.

Daarnaast werd verondersteld dat de relatie tussen faillissement van de ouders en ondernemende intenties bij hun kinderen gemedieerd wordt door persoonlijke attitudes, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Deze studie kan deze verwachtingen gedeeltelijk bevestigen. Er is geen negatief significant effect gevonden tussen faillissement van de ouders en persoonlijke attitudes. Dit resultaat is opmerkelijk aangezien faillissement bij de ouders normaliter het gevoel zou opwekken bij hun kind dat ondernemen als minder aantrekkelijk beschouwd wordt (Criaco et al., 2017). Wanneer we dan kijken naar de

indirecte relatie tussen faillissement van de ouders en ondernemende intenties van het kind via de persoonlijke attitude in Tabel 3b, dan zien we dat deze wel significant is en dus worden hier onze veronderstellingen wel bevestigd. De reden voor deze tegenstrijdigheid kan liggen aan het beperkt aantal respondenten die aangaven ooit failliet te zijn gegaan.

Ook is er geen negatief significant effect gevonden tussen faillissement en subjectieve norm, wat betekent dat wanneer ouders een faillissement achter de rug hebben, het kind niet het gevoel zal hebben dat hun beslissing een eigen onderneming te starten afgekeurd wordt door hun ouders.

Daarnaast is er geen negatief significant effect gevonden tussen faillissement en de waargenomen gedragscontrole, wat wil zeggen dat het niet per definitie wil zeggen dat wanneer de ouders een faillissement achter de rug hebben, kinderen het moeilijker zouden vinden een eigen onderneming te starten.

Verder stelde Hypothese 3a dat er een positief effect is tussen het opleidingsniveau van de ouders en de ondernemende intenties bij het kind. Deze hypothese wordt echter verworpen met een betrouwbaarheid van 90%, aangezien deze studie een negatief effect aantoont, wat betekent dat hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders, hoe lager de intentie van hun kind is een eigen onderneming te starten. De verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het feit dat kinderen van hoogopgeleide ouders zelf vaak hoogopgeleid zijn. Hoogopgeleide individuen zullen minder snel een eigen onderneming starten, omdat zij meer buitenkansen hebben dan laagopgeleide individuen en dus kennen zij een hogere risico-aversie (Eccles, 2005). Uit onze dataset blijkt echter dat er geen significant verband is tussen het opleidingsniveau van de ouders en het

opleidingsniveau van hun kind, waardoor deze verklaring niet geldt in deze studie. Wat dan wel een verklaring kan bieden is het feit dat hoogopgeleide ouders hoge verwachtingen hebben van hun kinderen (Eccles, 2005). Daarom zullen zij mogelijks minder risico nemen in de opstart van een eigen onderneming om zo falen en teleurstelling van hun hoogopgeleide ouders met hoge verwachtingen te vermijden. Daarnaast zijn hoogopgeleide individuen, voornamelijk uit economische richtingen, waarschijnlijk meer bewust geworden van de risico's van het starten van een eigen onderneming, waardoor zij een sterkere invloed kunnen uitoefenen op hun kinderen dan laagopgeleide individuen die hier een beperkt inzicht in hebben.

Ook voor opleidingsniveau van de ouders werd er gekeken of de relatie tussen deze variabele en ondernemende intenties van het kind gemedieerd wordt door persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Uit de resultaten blijkt dat de relatie gemedieerd wordt door persoonlijke attitude. Zo heeft het opleidingsniveau van de ouders een negatief effect op de attitude van het kind een eigen onderneming te starten. Zoals hierboven reeds vermeld, kan de verklaring hiervoor zijn dat hoogopgeleide ouders meer inzicht hebben in de risico's van het ondernemen. Wanneer zij deze waarden overbrengen aan hun kind, zullen zij ongunstiger staan ten opzichte van het ondernemerschap. Ook zullen zij negatiever staan ten opzichte van het starten van een eigen bedrijf wanneer de ouders hen hoge verwachtingen opleggen.

De relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en de ondernemende intenties van het kind wordt echter niet gemedieerd door de

subjectieve norm. Er is geen significant effect van het opleidingsniveau op de subjectieve norm, wat betekent dat of ouders hoog opgeleid zijn of niet, geen invloed heeft op hun goedkeuring van de beslissing van hun kind om een eigen onderneming te starten. Dit is echter in tegenspraak met bovenstaande verklaringen en zou daarom van naderbij bekeken moeten worden.

De relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en de ondernemende intenties van het kind wordt bovendien niet gemedieerd door de waargenomen gedragscontrole, wat betekent dat wanneer de ouders een hoog opleidingsniveau hebben, dit niet per se wil zeggen dat de kinderen hierdoor het makkelijker vinden een eigen onderneming te starten.

Tot slot verwachtten we dat de positieve impact van ondernemingservaring van de ouders en de positieve impact van het opleidingsniveau van de ouders op de persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole kleiner wordt wanneer het aantal broers of zussen van het kind groot is. Uit de resultaten blijkt dat elke hypothese omtrent het aantal broers en zussen als modererende factor verworpen kan worden. De veronderstelling van Aldrich en Cliff (2003) dat kleinere gezinnen de kans op ondernemerschap doen toenemen omdat ze financieel verantwoordelijk zijn voor minder personen kan in deze studie dus niet bevestigd worden. Dit kan mogelijks het geval zijn omdat financiële middelen in deze studie geen grote voorspeller zijn van ondernemende intenties.

6. Beperkingen en suggesties voor verder onderzoek

De resultaten van dit onderzoek moeten met de nodige voorzichtigheid worden genomen. Een

eerste grote tekortkoming van deze studie is het beperkt aantal respondenten dat ooit al eens een faillissement heeft ondergaan. Doordat er maar drie van deze respondenten aanwezig zijn in onze dataset, kunnen de resultaten van Hypothese 2a, b, c en d afwijken.

Ten tweede is er weinig variatie in de dataset wat betreft de nationaliteit, regio en opleidingsniveau. De meeste respondenten zijn gedomicilieerd in Limburg en hebben de Belgische nationaliteit, waardoor de resultaten in andere landen en regio's kunnen verschillen. Ook hebben de meeste kinderen in de dataset een universitair diploma in een economische richting.

Tot slot kan, zoals eerder vermeld, de maatstaf die gebruikt werd om de subjectieve norm te meten problematisch zijn. Een complexere maatstaf waarbij subjectieve norm vermenigvuldigd wordt met motieven zou voor nauwkeurigere resultaten kunnen zorgen. Wanneer dit het geval is, zouden Hypothesen H1c, H2c, H3c, H4b en H5b beïnvloed kunnen worden.

Om deze studie te vervolledigen, worden er nog enkele voorstellen gedaan voor verder onderzoek. Ten eerste zou het interessant zijn de resultaten eens te testen in een andere regio dan Limburg en eventueel ook in andere landen dan België om zo een vergelijking te kunnen maken tussen Limburgse en niet-Limburgse en Belgische en niet-Belgische gezinnen. Hierbij wordt er aanbevolen een zo breed mogelijke set van studierichtingen te raadplegen, zowel economische als niet-economische en ook dit op te nemen als controlevariabele.

Ten tweede werd er in deze studie aangetoond dat het opleidingsniveau van de

ouders een negatieve invloed heeft op de ondernemende intenties van hun kind. Aangezien de verklaring dat hoogopgeleide ouders ook hoopgeleide kinderen hebben niet geldt voor deze studie, is het interessant na te gaan of de alternatieve verklaringen dan wel bevestigd kunnen worden of dat er nog andere verklaringen aan de basis liggen. Hierbij kan het boeiend zijn ook eens te achterhalen of de hoogopgeleide ouders een economische achtergrond hebben of niet.

Ten derde zou de invloed van faillissement op ondernemende intenties verder onderzocht kunnen worden door een extra verklarende factor toe te voegen, zoals bijvoorbeeld hoe lang het geleden is dat het faillissement heeft plaatsgevonden.

Tot slot zou het zeer interessant zijn om nog andere determinanten vanuit ouderlijk perspectief mee op te nemen in de studie om zo een exhaustief overzicht te verkrijgen van de invloed die ouders hebben op de ondernemende intenties van hun kind.

7. Conclusie

Deze studie heeft enkele onopgeloste problemen aangepakt omtrent ouderlijke kenmerken op ondernemende intenties bij hun kind. Allereerst werd er gekeken of ondernemingservaring van de ouders, eventueel faillissement van de ouders en opleidingsniveau van de ouders een direct effect heeft op de ondernemende intenties. Deze intenties werden bevraagd aan de hand van de *Entrepreneurial Intention Questionnaire* van Liñán & Chen (2009). Hierna werd er gebruik gemaakt van de *Theory of Planned Behavior* (Ajzen, 1991) om na te gaan of de relaties tussen ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau van de ouders op de

ondernemende intenties bij het kind gemedieerd kunnen worden door persoonlijke attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Dit werd getest aan de hand van een simpel mediatiemodel. Tot slot werd er aan de hand van een modererend mediatiemodel getest of de relatie tussen de onafhankelijke variabelen en de mediators gemodereerd kunnen worden door het aantal broers en zussen.

Uit de resultaten blijkt dat zowel ondernemingservaring als faillissement als het opleidingsniveau van de ouders een direct effect hebben op de ondernemende intenties van het kind. Hoewel ondernemingservaring een positief effect heeft, hebben faillissement en opleidingsniveau een negatief effect. Verder blijkt dat de impact van ondernemingservaring, faillissement en opleidingsniveau op ondernemende intenties voornamelijk te wijten is aan de persoonlijke attitudes van het kind. De relaties tussen beide onafhankelijke variabelen en intenties worden dan ook door deze factor gemedieerd. Vervolgens wordt geen enkele relatie volledig gemedieerd door subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. Ten slotte werd er in deze studie gevonden dat de relaties tussen de ondernemingservaring en opleidingsniveau van de ouders op persoonlijke attitudes van het kind niet gemodereerd worden door het aantal broers of zussen dat het kind heeft.

Verder onderzoek is nodig om onze bevindingen te bevestigen. Meer specifiek zou deze studie herhaald moeten worden op grotere schaal en zou er een andere maatstaf voor subjectieve norm gehanteerd moeten worden.

8. Referenties

- Acs, Z. (2006). How is entrepreneurship good for economic growth? *Innovations: technology, governance, globalization*, 11.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 33.
- Aldrich, H. E., & Cliff, J. E. (2003). The pervasive effects of family on entrepreneurship: toward a family embeddedness perspective. *Journal of Business Venturing*, 18, 23.
doi:10.1016/S0883-9026(03)00011-9
- Asdani, A., & Kusmintarti, A. (2014). The impact of entrepreneurship education, internal locus of control, presentation need, creativity, gender and family towards entrepreneurship intention on students in polinema accountancy faculty. *Journal of Management & Business*, 13(1), 14.
doi:doi.org/10.24123/jmb.v13i1.231
- Carr, J. C., & Sequeira, J. M. (2007). Prior family business exposure as intergenerational influence and entrepreneurial intent: A Theory of Planned Behavior approach. *Journal of Business Research*, 60, 9.
doi:10.1016/j.jbusres.2006.12.016
- Chang, E. P. C., Memili, E., Chrisman, J. J., Kellermanns, F. W., & Chua, J. H. (2009). Family Social Capital, Venture Preparedness, and Start-Up Decisions: A Study of Hispanic Entrepreneurs in New England. *Family Business Review*, 22(3), 13.
doi:10.1177/0894486509332327
- Chattopadhyay, R., & Ghosh, A. K. (2008). Entrepreneurial Intention Model-Based Quantitative Approach to Estimate Entrepreneurial Success. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 21(1), 22.

- Chlosta, S., Patzelt, H., Klein, S. B., & Dormann, C. (2012). Parental role models and the decision to become self-employed: The moderating effect of personality. *Small Business Economics*, 38, 18. doi:10.1007/s11187-010-9270-y
- Criaco, G., Sieger, P., Wennberg, K., Chirico, F., & Minola, T. (2017). Parents' performance in entrepreneurship as a "double-edged sword" for the intergenerational transmission of entrepreneurship. *Small Business Economics*, 49, 23. doi: 10.1007/s11187-017-9854-x
- Davidsson, P., & Honig, B. (2003). The role of social and human capital among nascent entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*, 18, 31. doi:10.1016/S0883-9026(02)00097-6
- Dyer, W. G., Nenque, E., & Hill, E. J. (2014). Toward a Theory of Family Capital and Entrepreneurship: Antecedents and Outcomes *Journal of Small Business Management*, 52(2), 19. doi:10.1111/jsbm.12097
- Eccles, J. S. (2005). Influences of parents' education on their children's educational attainments: the role of parent and child perceptions. *London Review of Education*, 3(3), 15. doi:10.1080/14748460500372309
- Fairlie, R., & Robb, A. (2007). Families, human capital, and small business: evidence from the characteristics of business owners survey. *Industrial and Labor Relations Review*, 60(2), 21.
- Giacomin, O., Janssen, F., Pruett, M., Shinnar, R. S., Llopis, F., & Toney, B. (2010). Entrepreneurial intentions, motivations and barriers: Differences among American, Asian and European students. . *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7(2), 19. doi:10.1007/s11365-010-0155-y
- Hatak, I., Harms, R., & Fink, M. (2014). Age, job identification, and entrepreneurial intention. *Journal of Managerial Psychology*, 30(1), 21.
- İlhan Ertuna, Z., & Gurel, E. (2011). The moderating role of higher education on entrepreneurship. *Education + training*, 53(5), 16. doi:10.1108/00400911111147703
- Indarti, N., Rostiani, R., & Nastiti, T. (2010). Underlying Factors of Entrepreneurial Intentions among Asian Students. *South East Asian Journal of Management*, 4(2), 15.
- Kirkwood, J. (2012). Family Matters: Exploring the Role of Family in the New Venture Creation Decision. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 25(2), 13. doi:10.1080/08276331.2012.10593565
- Kothari, H. C. (2013). Impact of Contextual Factors on Entrepreneurial Intention *International Journal of Engineering and Management Research*, 3(6), 8.
- Laspita, S., Breugst, N., Heblich, S., & Patzelt, H. (2012). Intergenerational transmission of entrepreneurial intentions *Journal of Business Venturing*, 27, 21. doi:10.1016/j.jbusvent.2011.11.006
- Lee, L., Kam Wong, P., Der Foo, M., & Leung, A. (2011). Entrepreneurial intentions: The influence of organizational and individual factors. *Journal of Business Venturing*, 26(1), 12. doi:10.1016/j.jbusvent.2009.04.003
- Liñán, F., & Chen, Y. (2009). Development and Cross- Cultural Application of a Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions. *Entrepreneurship theory and practice*, 33(3), 25. doi:10.1111/j.1540-6520.2009.00318.x

- Liñán, F., & Fayolle, A. (2015). A systematic literature review on entrepreneurial intentions: citation, thematic analyses, and research agenda. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11(4), 27. doi:10.1007/s11365-015-0356-5
- Lindquist, M., Sol, J., & Van Praag, M. (2012). Why Do Entrepreneurial Parents Have Entrepreneurial Children? *Journal of Labor Economics*, 33(2), 49. doi:10.2139/ssrn.2101543
- Mansfiels, E. R., & Helms, B. P. (1981). Detecting Multicollinearity. *The American Statistician*, 36(3a), 3. doi:10.1080/00031305.1982.10482818
- Marino, M., & Parrotta, P. (2015). Self-employment: does parental cultural diversity matter? *Applied Economics Letters*, 22(14), 9. doi:10.1080/13504851.2015.1005810
- Mungai, E., & Velamuri, S. R. (2011). Parental Entrepreneurial Role Model Influence on Male Offspring: Is It Always Positive and When Does It Occur? . *Entrepreneurship theory and practice*, 35(2), 21. doi:10.1111/j.1540-6520.2009.00363.x
- Niittykangas, H., & Tervo, H. (2005). Spatial Variations in Intergenerational Transmission of Self-employment. *Regional Studies*, 39(3), 13. doi:10.1080/00343400500087166
- Nowiński, W., & Haddoud, M. Y. (2019). The role of inspiring role models in enhancing entrepreneurial intention. *Journal of Business Research*, 96, 11. doi:10.1016/j.jbusres.2018.11.005
- NSZ. (2019). Aantal startende ondernemingen toegenomen in 2019. Retrieved from <https://www.nsz.be/nl/nieuws/detail/aantal-startende-ondernemingen-toegenomen-in-2019>
- Peña, I. (2002). Intellectual capital and business start-up succes. *Journal of Intellectual Capital*, 3(2), 18. doi:10.1108/14691930210424761
- Rogoff, E. G., & Heck, R. K. Z. (2003). Evolving research in entrepreneurship and family business: recognizing family as the oxygen that feeds the fire of entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 18, 7. doi:10.1016/S0883-9026(03)00009-0
- Saviotti, P. P., & Pyka, A. (2008). Product variety, competition and economic growth. *Journal of Evolutionary Economics*, 18(3-4), 25. doi:10.1007/s00191-008-0097-5
- Sieger, P., & Minola, T. (2017). The Family's Financial Support as a "Poisoned Gift": A Family Embeddedness Perspective on Entrepreneurial Intentions. *Journal of Small Business Management*, 55(S1), 25. doi: 10.1111/jsbm.12273
- Sørensen, J. B. (2007). Closure and exposure: mechanisms in the intergenerational transmission of self-employment. *In the Sociology of Entrepreneurship*, 25, 41. doi:10.1016/S0733-558X(06)25003-1
- Steier, L. (2009). Where Do New Firms Come From?: Households, Family capital, Ethnicity, and the Welfare Mix. *Family Business Review*, 22(3), 7. doi:10.1177/0894486509336658
- Turker, D., & Selcuk, S. S. (2009). Which factors affect entrepreneurial intention of university students? *Journal of European Industrial Training*, 33(2), 18. doi: 10.1108/03090590910939049
- UNIZO, UCM, & Graydon. (2019). Startersatlas 2019.

Zanakis, S. H., Renko, M., & Bullough, A. (2012). Nascent entrepreneurs and the transition to entrepreneurship: why do people start new businesses? *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 17(1), 25. doi:10.1142/S108494671250001X

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

De invloed van familie op het starten van een nieuwe onderneming.

Richting: **master in de Handelswetenschappen – Ondernemerschap & Management**

Jaar: **2020**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Bogaerts, Lien

Datum: 03/06/2020